

УДК 37.016
Ю83

Серія «Нова українська школа»
Заснована 2018 року

Схвалено на засіданні науково-методичної ради Конопотського міського методичного кабінету (протокол №1 від 26.01.2018 р.)
Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка (протокол №12 від 27 червня 2018 р.)

Автор-упорядник:

О. М. Юрченко, кандидат педагогічних наук, сертифікований тренер НУШ, заступник директора Конопотської спеціалізованої школи I-III ступенів № 3, «учитель-методист» початкових класів.

Рецензенти:

Л. М. Зеленська — завідувач Конопотського міського методичного кабінету, голова науково-методичної ради, старший учитель початкових класів.

Л. Г. Бірюк — учитель початкових класів, вищої категорії, «старший учитель» Гаївської загальноосвітньої школи I-II ступенів Роменської районної ради, регіональний тренер НУШ в Сумській області

Юрченко О. М.

Ю83 Інтегровані уроки тематичних тижнів. Лайфхаки для вчителя НУШ. Я досліджую світ. 1 клас. — Х. : Вид. група «Основа», 2019. — 141 [3] с. — (Серія «Нова українська школа»).

ISBN 978-617-00-3563-9.

До уваги читачів збірка інтегрованих уроків курсу «Я досліджую світ», які відповідають вимогам нового Державного стандарту початкової загальної освіти, нової Типової навчальної програми (авторський колектив під керівництвом Р. Б. Шияна). У посібнику запропоновано розробки десяти тематичних тижнів — 50 уроків, які втілюють новітні методики й дозволять учителю зробити кожен урок цікавим та ефективним. Майже до кожного тематичного тижня запропоновані різноманітні додатки — текстові, ілюстрації, відео- та аудіофрагменти, якими можна скористатися за допомогою QR-коду у змісті книги.

УДК 37.016

ISBN 978-617-00-3563-9

© Юрченко О. М., укладання, текст, 2019
© Куртова О. А., Шелест Н. М.,
Берека Н. М., Костіна О. Ю.,
Шелест Н. М., Гуринець С. В.,
Бондар Н. В., Собора Т. І., Шиленко С. М.,
Назаренко Т. Д., Левенок Т. Ф.,
Ахтимірова М. М., Шпота Н. А.
© ТОВ «Видавнича група «Основа»», 2019

ЗМІСТ

ПРО ЦІКАВЕ, ЩО ЗНАЙДЕ ВЧИТЕЛЬ У НАШОМУ ЗБІРНИКУ 5

ТЕМАТИЧНІ ТИЖНІ. РОЗРОБКИ УРОКІВ 13

Олена Анатоліївна КУРТОВА

- Тема тижня.** Які таємниці відкриє космос? 13
- Тема дня.** Що ховається за хмарами? 13
- Тема дня.** Як зірки утворюють
на небі візерунки? 15
- Тема дня.** Сонце і Сонячна система 18
- Тема дня.** Планета Земля 21
- Тема дня.** Що ми знаємо про Всесвіт? 24

Наталія Миколаївна ШЕЛЕСТ

- Тема тижня.** Для чого потрібні рослини? 26
- Тема дня.** Як розпізнати дерево? 27

Наталія Миколаївна БЕРЕКА

- Тема дня.** Як живуть куці? 32

Олена Юріївна КОСТИНА

- Тема дня.** Чому квіти різнокольорові? 34
- Тема дня.** Чому люди люблять кімнатні
рослини? Кімнатні рослини.
Догляд за кімнатними рослинами 39

Наталія Миколаївна ШЕЛЕСТ

- Тема дня.** Чи може людина бути
другом природи? 43

Світлана Владиславівна ГУРИНЕЦЬ

- Тема тижня.** Мої друзі 48
- Тема дня.** Хто такий друг і товариш? 48
- Тема дня.** Яким має бути справжній друг? 51
- Тема дня.** Разом нам цікаво 53
- Тема дня.** Хто нам може бути друзями? 55
- Тема дня.** Поважай і дружи 58

Наталія Володимирівна БОНДАР

- Тема тижня.** Професії 60
- Тема дня.** Як правильно обрати професію? 60
- Тема дня.** Що треба робити, щоб стати
художником? Як привернути увагу
меценатів до своїх робіт? 63
- Тема дня.** Чому кажуть, що хліб святий? 65
- Тема дня.** Скільки є професій? 68
- Тема дня.** Для чого треба вчитися у школі? 71

Тетяна Ігорівна СОБОРА

- Тема тижня.** Моє довілля 73
- Тема дня.** Що таке довілля? 73
- Тема дня.** Які помічники допомагають
людині пізнавати навколишній
світ? 78
- Тема дня.** Рослини моєї місцевості.
Навіщо деревам листя? 81
- Тема дня.** Як зрозуміти мову кішок? 85
- Тема дня.** Правила поведінки в довіллі 89

Світлана Миколаївна ШИЛЕНКО

Тема тижня. Я — підприємець	93
<i>Тема дня.</i> Хто такий підприємець?	93
<i>Тема дня.</i> Хто може бути підприємцем?	95
<i>Тема дня.</i> Гроші. Звідки вони беруться?	96
<i>Тема дня.</i> Як зробити свою добродієвну справу?	98
<i>Тема дня.</i> Який має бути добродієвний ярмарок?	100

Тетяна Дмитрівна НАЗАРЕНКО

Тема тижня. Добро	102
<i>Тема дня.</i> З чого починається добро?	102
<i>Тема дня.</i> Де живе добродієвність?	104
<i>Тема дня.</i> Чи потрібна добродієвність тваринам?	106
<i>Тема дня.</i> Як поділитися добродієвністю	108
<i>Тема дня.</i> Чи можна стати добродієвним чарівником?	109

Тетяна Федосівна ЛЕВЕНОК

Тема тижня. Мода	110
<i>Тема дня.</i> Що називаємо модою? Що може бути модним?	110
<i>Тема дня.</i> Хто перший придумав моду? Хто створює моду сьогодні?	112
<i>Тема дня.</i> Чи потрібна школярам шкільна форма?	114

<i>Тема дня.</i> Чи модно вести здоровий спосіб життя?	117
--	-----

<i>Тема дня.</i> Яка людина модна?	119
--	-----

Мальвіна Михайлівна АХТИМІРОВА

Тема тижня. Спорт	122
------------------------------------	-----

<i>Тема дня.</i> Які є види спорту? Яке значення спорту для здоров'я та життя людини?	122
--	-----

<i>Тема дня.</i> Як виникли Олімпійські ігри? Політ Олімпіади	124
--	-----

<i>Тема дня.</i> Які найбільші досягнення України у спорті за 26 років незалежності?	125
--	-----

<i>Тема дня.</i> Що таке футбол та чому підстрибує м'яч?	127
--	-----

<i>Тема дня.</i> Що таке бокс? Як виготовити фігурки боксерів із волоських горіхів?	129
--	-----

Наталія Анатоліївна ШПОТА

Тема тижня. Весна	132
------------------------------------	-----

<i>Тема дня.</i> Прикмети весни	132
---	-----

<i>Тема дня.</i> Рослини навесні	133
--	-----

<i>Тема дня.</i> Турботи тварин	136
---	-----

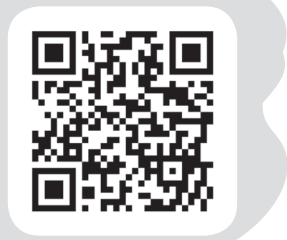
<i>Тема дня.</i> Птахи прилетіли	137
--	-----

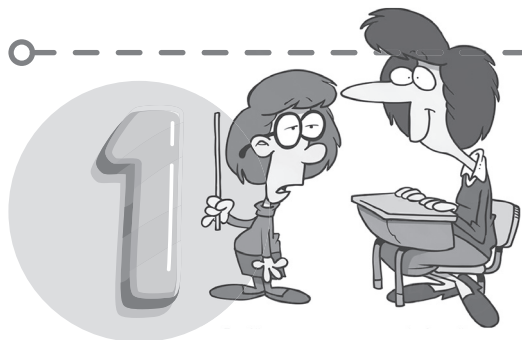
<i>Тема дня.</i> Весняні місяці	139
---	-----

ЛАЙФХАКИ ВІД ТРЕНЕРІВ НУШ 141

QR-код та посилання на додатки
(текстові, ілюстративні,
аудіо- та відеофрагменти)
до кожної теми тижня
<http://book.osnova.com.ua/book/6520>

Із особливою вдячністю до Марини Пристінської та Інни Большакової, завдяки яким можемо ділитися з Вами, шановні колеги, своїми знаннями

Від авторки-упорядниці Оксани Михайлівни Юрченко

Розділ I

ПРО ЦІКАВЕ, ЩО ЗНАЙДЕ ВЧИТЕЛЬ У НАШОМУ ЗБІРНИКУ

Успіхів усім, хто навчатиме разом із нами!

*Упорядник матеріалу
Оксана Михайлівна Юрченко**

В умовах істотних перетворень суспільного життя нашої країни основним завданням для педагогів є створення життєздатної системи освіти, її демократизація та гуманізація. Сучасним учителям доводиться адаптуватися до постійних змін в освіті. У таких умовах педагоги мають навчитися постійно змінюватись, переорієнтовуватись, підвищуючи кваліфікацію. Необхідність бути конкурентоспроможними вимагає від учителів постійно виявляти себе в нових аспектах професійної діяльності. Професійна компетентність є однією з головних характеристик непересічної, самодостатньої, успішної особистості. Таким чином, перед педагогами постає завдання формуватися і розвиватися як життєво, психологічно, комунікативно, інтелектуально, емоційно, рефлексивно компетентним особистостям [4].

Саме зміни в собі, своїй практиці, навчанні учнів відображено в поданій розробці тематичних тижнів. Адже саме тематичні дні і тижні є одним із способів реалізації міжпредметної інтеграції в початковій школі.

Автором ідеї й упорядником методик викладання в НУШ та розробок уроків є Юрченко О. М. Вона об'єднала вчителів, які пройшли навчання за методиками НУШ. Мета збірника полягає в залученні більшої кількості педагогічних працівників початкової освіти до впровадження методик Нової української школи. Кожен співрозробник методичних рекомендацій висловив власне бачення уроку по-новому. Уроки розроблені

в різних стилях, із різними підходами. Саме це дає можливість до кожної розробки знайти прихильника — будь-хто знайде те корисне і цікаве, що можна використати в подальшому у власних розробках. Посібник містить орієнтовні теми та розробки тематичних тижнів.

Єдине спільне, що об'єднує всі запропоновані методичні розробки, — це використання методик НУШ, з якими я, як укладач методичного посібника, мала змогу ознайомитися під час навчання в Новопечерській школі від тренерів М. Пристінської та І. Большакової. Безперечною цінністю цього збірника є розділ «Лайфхаки від тренерів НУШ», який містить приклади дослідницької діяльності в початковій школі.

Спілкуючись з учителями під час своїх тренінгів, я зрозуміла, що найбільше хвилювань викликають інтегровані уроки і тематичні тижні. Тому корисною підказкою, звісно, буде алгоритм планування інтегрованого уроку.

Почніть зі створення інтелект-карти.

Для роботи оберіть опорне слово чи поняття, словосполучення. Відповідно до нього добирайте слова за певними зв'язками.

Отже, етапи роботи:

- 1) напишіть центральне слово чи словосполучення;
- 2) запишіть слова та фрази, що спадають на думку з обраної теми;
- 3) коли всі ідеї записані, установіть там, де можливо, зв'язки між поняттями;
- 4) визначте ті поняття, які вам знадобляться для вивчення теми, а потім оберіть, через яку діяльність будете їх упроваджувати (читання, слухання, обчислення тощо).

* Оксана Михайлівна Юрченко, кандидат педагогічних наук, сертифікований тренер НУШ.

Правила, яких слід дотримувати:

- 1) записувати все, що спадає на думку;
- 2) не зупинятись, доки є час на ідеї;
- 3) установити якомога більше зв'язків.

Наступний крок — упорядкування матеріалу, структурування уроку. На цьому етапі Вам допоможе таблиця:

Зміст	Що роблять діти?	Що робить учитель?	Час

Звісно, не обов'язково дотримувати цього алгоритму, можна одразу занотувати хід уроку у звичній формі. Але повірте, наша рекомендація допоможе Вам уникнути складнощів у виборі форм роботи і матеріалів уроку.

Усе — готово. Далі — Ваш гарний настрій і впевненість у собі і своїх учнях. А ще — знання сучасних методик викладання та прийомів роботи. Про них і поговоримо далі.

Багатьом учителям зазначений прийом (створення інтелект-карти) знайомий як «ґрунування» — це різновид роботи з письма, що може стати потужним інструментом для залучення до письма учнів, неохочих писати. Цей прийом навчання спонукає учнів вільно розмірковувати, відкрито висловлюватися на певну тему. Він спрямований на стимулювання мислення про зв'язки між окремими поняттями. Прийом допомагає тому, хто хоче краще зрозуміти самого себе, свої знання, переконання щодо теми. Оскільки ґрунування є письмовим видом діяльності, воно може пояснити авторіві поняття та зв'язки, які він до цього міг не усвідомлювати. Після завершення ґрунування слід з'ясувати, як учні можуть використати здобуті знання в наступній роботі над текстом. «ґрунування» використовують на етапі актуалізації знань, перевірки домашнього завдання, подавання нового матеріалу, закріплення.

Прийом можна використовувати для стимулювання мислення тоді, коли тема ще недостатньо вивчена. Можна скласти «ґроно» на початку вивчення теми, а потім доповнити його під час закріплення.

СТВОРЕННЯ ТЕМАТИЧНИХ ТИЖНІВ НА ОСНОВІ ЗАПИТІВ УЧНІВ (INQUIRY-BASED LEARNING)

Алгоритм створення:

- учитель обирає з навчальної програми ключове поняття;

- визначає всі напрями: ключові слова, як пов'язано з темою, навчальним планом, Державним стандартом тощо;
- обирає всі ресурси, які можуть бути використані;
- визначає, яким буде ввідне дослідження;
- організовує роботу з учнями, обговорюючи ввідне дослідження, з метою визначення того, що діти знають, що їх цікавить;
- занотовує запитання та припущення, які виникають під час обговорення;
- розмірковує над запитаннями та ідеями учнів, які можна використати під час планування;
- вирішує, як діти працюватимуть над темою: індивідуально, у парах, групах;
- утілює бажання учнів та власні ідеї на практиці.

Варто зазначити, що тематика тематичних тижнів нашого методичного посібника ґрунтується на модельній програмі, що була рекомендована пілотним класам. А тематика тематичних днів побудована за запитамі учнів. Чіткого розмежування на навчальні предмети такі уроки не матимуть. Головне — вдало підібрати завдання до предметів, запропонованих розкладом. При цьому Ви разом з учнями можете чергувати завдання з різних галузей протягом цілого дня (читати, обчислювати, досліджувати, знов повернутися до завдань із читання тощо).

Для вивчення запитів також доречними будуть прийоми «Пошук цікавих запитань» і «Знаємо — хочемо дізнатися — дізналися».

«Пошук цікавих запитань». Після ознайомлення учнів з темою, що вони вивчатимуть на уроці, учитель може запропонувати їм записати на дошці запитання, на які вони хотіли б знайти відповідь. Учні визначають найцікавіші запитання. Саме вони стають основою вивчення нового матеріалу на уроці. Як варіант цього методу можна обрати ситуацію, коли всі запитання, що виникли в учнів, залишаються на дошці, а наприкінці уроку учні на них відповідають.

«Знаємо — хочемо дізнатися — дізналися». Метод можна використати для того, щоб структурувати цілий урок. У процесі роботи спочатку вчитель просить подумати учнів над тим, що їм відомо з теми цього уроку, поставити запитання з цієї теми та знайти відповіді на них. Теорія навчання наголошує, що активне навчання краще, ніж пасивне. Учні вчать краще, якщо вони:

- пригадують відоме;
- ставлять запитання;
- підтверджують свої нові знання.

Учитель креслить таблицю на дошці чи на великому аркуші паперу. Просить учнів назвати те, що їм відомо з цієї теми. Записує їхні ідеї в стовпчик «Що відомо?». Просить учнів поставити запитання з цієї теми. Спочатку вони можуть проаналізувати вже відоме та відзначити, де їхні знання є неповними. Учитель записує їхні запитання до таблиці в колонку «Про що хочемо дізнатися?». За потреби, додає кілька власних запитань. Далі учням необхідно прочитати текст, послухати розповідь учителя, щось вивчити або виконати певне дослідження. Учнім слід нагадувати, щоб шукали відповіді на власні запитання та відзначали всі нові ідеї, на які не очікували.

«Що відомо?»	«Про що хочемо дізнатися?»	«Про що дізналися?»

Учні повідомляють про те, що вони дізналися з тексту. Спочатку вони називають відповіді, що знайшли на свої запитання в підручнику, а потім — усі цікаві або важливі ідеї, що виявили. Учитель записує це до таблиці в колонку «Про що дізналися?».

Методична система «Daily 5» за Мариною Пристінською [2], «Щоденні 5» — це методична система, яка навчає учнів працювати самостійно. Вона складається з п'яти видів діяльності — «Письма для себе», «Читання для себе», «Читання для когось», «Роботи зі словами» і «Слухання», які діти виконують щодня, під час уроків чи групи продовженого дня. Наприклад, щодня читають по 3-5-7 (а в четвертому класі і двадцять) хвилин, пишуть, слухають.

Читання для себе. Правила для впровадження системи дуже прості. Зберіть учнів (краще — сісти на килим). Варто запропонувати школярам самим розробити 5–7 правил цієї діяльності. Наприклад — якщо вже обрав книжку для читання, то не варто змінювати вибір «по десять разів». А іншу книжку можна буде обрати вже завтра! Починати читання для себе в першому класі потрібно із трьох хвилин. Читання для себе передбачає самооцінювання. Після закінчення учень має відповісти на запитання (усні, на аркуші чи в зошиті): про що був текст, які факти він дізнався тощо.

Письмо для себе. Письмо можна вводити одночасно із читанням. Правила такі самі — змодельовувати поведінку, обрати тему. Теми пропонує вчитель — зазвичай не більше п'яти. Вони можуть бути найрізноманітніші: «Про що я мрію», «Яку добру справу зробив», «Що цікавого було на вихідних», «Що таке дружба» тощо.

Також перед початком роботи варто запитати в дітей: «Як ви думаєте — чому важливо писати щодня?». І послухати відповіді. За «Письмо для себе» оцінки вчитель не ставить. Одразу каже дітям: це твій зошит і твої думки, якщо не захочеш, ніхто не прочитає. Але після кожного міні-уроку педагог повинен запитувати, раптом хтось хоче прочитати вголос те, що написав.

До речі, у кожному класі є діти, які спочатку тільки малюють. І справа вчителя — лагідно запропонувати: «Підпиши, будь ласка, ці малюнки. Адже завтра можеш забути, що ти хотів висловити».

«Письмо для себе» також передбачає самооцінювання. Школяр має визначити — чи використовував нові слова та правила тощо.

Система «Щоденні 5» дає можливість працювати з дітьми індивідуально. Недарма всі «аркуші» методики поділені на дві частини: на одній написано, що має робити учень, на іншій — учитель. Доки клас читає чи пише, учитель може підійти до тих, хто потребує більше уваги, і пояснити, підтримати.

Окрім власне читання чи письма, методика навчає комунікувати. Наприклад, під час «Читання для когось» діти об'єднуються в пари, домовляються, хто скільки прочитає — речення чи абзац. Після читання треба запитати товариша: чи сподобався текст? Чому?

Робота зі словами. Перед тим, як вирішувати задачу чи читати вправу, педагог завжди запитує — чи всі слова зрозумілі? Незрозумілими можуть бути навіть «але», «проте», «стільки ж».

Незрозумілі слова варто виписувати на окремих ватман і розмістити на так званій «стіні слів» (її змінюють кожні місяць-півтора). Школяр завжди може підійти і «піддивитися» значення нового слова. А починати потрібно із найпростішого — знайти незрозуміле слово у словнику, скласти з ним речення, придумати і розповісти про це слово історію. І навіть — виліпити з пластиліну композицію про значення слова!

Слухання. Учителі молодших класів знають: діти в початковій школі люблять працювати руками, а інформацію сприймають здебільшого за допомогою зору. Навичок засвоювати нові знання «на слух» у малечі майже немає. Але в 5 класі починається поділ на предмети, і дітям доводиться дуже швидко перелаштовуватися саме на аудіосприйняття.

Зробити перехід до такого сприйняття легшим і покликана діяльність «Слухання». На уроках використовують аудіокниги. Аудіофайли можуть записувати самі вчителі і надсилати дітям на електронну пошту. Звідти їх завантажують на гаджети і використовують на уроці.

Кубування (за І. Большаковою) є методом навчання, що полегшує розглядання різних сторін теми. Це навчальна методика, яка пропонує учням відповісти на 6 запитань різних типів, що стосуються теми. Цей підхід передбачає використання кубика із написаними на кожній грані вказівками щодо напрямку мислення або письма [1].

Можливі такі вказівки на гранях куба:

1. Опиши це (колір, форма, розміри).
2. Порівняй це (на що це схоже? від чого це відрізняється?).
3. Добери асоціації (про що змушує думати? що спадає на думку?).
4. Проаналізуй це (скажи, яким чином це зроблено? ти це знаєш? ти можеш це вгадати?).
5. Як його використати (знайти застосування; яким чином це можна застосувати?).
6. Запропонуй аргументи «за» або «проти» цього (що в ньому доброго чи поганого? займи певну позицію, використай повний діапазон аргументів від логічних до безглузких).

☑ **Кубування** — це приклад ігрової методики, а також один із прийомів навчання, що полегшує всебічне розглядання теми. Учні можуть виконувати кубування в парі, потім об'єднатися в групи. Слід провести через кубик слово. Це може бути літературний термін, визначення або якась інша назва. Дуже важливо застосовувати кубування до того, що вже добре відомо учням. Його можна використовувати на стадії актуалізації чи рефлексії.

☑ **Сенкан** — це форма вільного вірша з п'яти рядків, що синтезує інформацію, яку отримали під час вивчення нового матеріалу. Цей вид роботи використовують як інструмент,

щоб спонукати учня до розмірковування над темою. Сенкан — це п'ятирядковий неримований вірш із 11–12 слів.

- 1-й рядок — тема (іменник, який є темою сенкану);
- 2-й рядок — записують два слова — прикметники, що є означеннями теми;
- 3-й рядок — дія (3 дієслова), пов'язані з темою;
- 4-й рядок — фраза з чотирьох слів, що виражає ставлення до теми, висловлюється розуміння теми;
- 5-й рядок — записують одне слово — іменник, що є синонімом (висновком) до теми.

Формула зі складання сенкану

1. Тема (іменник).
2. Опис (два прикметники).
3. Дія (три дієслова).
4. Ставлення (фраза — чотири слова).
5. Перефразування змісту (одне слово).

Сенкан можна використовувати на стадії актуалізації знань, перевірки домашнього завдання, усвідомлення, закріплення, повторення матеріалу. Розвиває в учнів здатність узагальнювати, систематизувати інформацію, схоплювати складні ідеї та оформляти їх коротко. Це вимагає ретельного обмірковування на основі глибокого розуміння матеріалу.

«Вірш-діамант». Опис протилежних за значенням понять. Складається з семи рядків. Записаний вірш нагадує форму діаманта.

- 1 і 7 рядки — по одному іменнику-антоніму.
- 2 рядок — два прикметники, що означають якість першого іменника.
- 3 рядок — три дієслова до першого іменника.
- 4 рядок — два слова, що стосуються першого іменника, і два — до його антоніма (його ми розташували в 7 рядку).
- 5 рядок — три дієслова до другого іменника.
- 6 рядок — два прикметники, що означають якість другого іменника.

Систематика запитань від американського психолога і педагога Бенджаміна Блума за рівнями пізнавальної діяльності (знання, розуміння, аналіз, синтез, застосування, оцінювання). Цю систематику було названо «Ромашка запитань», або «Ромашка Блума» — квітка з шести пелюсток — шість типів запитань.

Прості запитання — запитання, відповідаючи на які, потрібно назвати деякі факти, згадати і видати інформацію. Їх часто використовують за традиційних форм контролю. Вони, зазвичай, розраховані на механічне пригадування, учневі достатньо мати знання обмеженого фрагмента певної сфери знань, щоб успішно відповісти. Відповідь на таке запитання легко знайти в тексті. Вона полягає лише у відтворенні того, що було повідомлено.

Уточнювальні запитання. Учні з першого разу приймають план дій, перепитують, уточнюють, не розуміють смислу діяльності тощо. (Чи так це? А так можна? Як потрібно?) Свідчать про реакцію учнів на незнайому для них обстановку, нову для них діяльність. Часто починаються зі слів: «Отже, ти говориш, що..?», «Якщо я правильно зрозумів, то..?», «Я можу помилитися, але, здається...», що надають людині можливість зворотного зв'язку щодо сказаного. Іноді їх ставлять, щоб отримати інформацію, якої немає в повідомленні.

Пояснювальні запитання. Вони часто починаються зі слова «Чому?». Запитання на витлумачення розраховані на пошук зв'язків між ідеями, фактами, визначеннями та цінностями.

Орієнтовні запитання на витлумачення: «Чому, на вашу думку..?» Або: «У чому, по-вашому, причина того, що..?» «Як птахи знають, чому потрібно відлітати в теплі краї?», «Чому на асфальті не росте трава?».

Творчі запитання. Якщо в запитанні є частка «б», елемент умовності, прогнозу, то ми називаємо його творчим. «Що змінилося б у світі, якби зникли метелики?». Ці запитання заохочують до створення нових сценаріїв, *наприклад*: «Що могли б, на вашу думку, зробити ці двоє персонажів?» Або: «Яким міг би бути інший шлях долання труднощів, що нас спіткали?», «Як працює трактор?», «Звідки взялась електрика?».

Оцінювальні запитання. Запитання на оцінювання вимагають від учня вироблення суджень на зразок: добре чи погано, правильно чи неправильно, згідно з визначеними учнями стандартами. Подібні запитання пропонують інтегрувати нову інформацію до особистої системи переконань і виробити відповідні судження. Це передбачає складні процеси розуміння та інтеграції, що надають процесу навчання особистісного характеру, а учневі — можливість

висловити власні думки та принципи. Також ці запитання передбачають винесення оцінки якості набутої інформації або в окремих випадках власної поведінки щодо нової інформації.

Практичні запитання. Якщо запитання спрямоване на встановлення взаємозв'язку між теорією і практикою, ми називаємо його практичним. «А як би ви повелися на місці героя?» Запитання на застосування знань, що існують, дають учням можливість розв'язувати або далі досліджувати логічні задачі, що містяться в текстах для читання або під час навчання.

Атака на вчителя. Після вивчення нового матеріалу вчитель оголошує учням, що зараз вони поміняються місцями, тобто учні поставитимуть запитання, а вчитель відповідатиме на них. Висувається умова — учитель відповідатиме тільки на розумні й цікаві запитання. Ця умова стимулює учнів складати запитання проблемного характеру.

Запитання до автора. Ця стратегія передбачає організацію процесу читання тексту як розмову з автором. Вона дає можливість учням у процесі навчання ставити запитання авторові, глибше розуміти текст, бути активними в процесі навчання. Перед тим, як організувати навчання, учителеві треба прочитати текст, виділити ідеї, спланувати зупинки, скласти свої запитання на той випадок, якщо учні не зможуть цього зробити.

РОБОТА З ГРАФІЧНИМИ ОРГАНІЗАТОРАМИ. «ДІАГРАМА ВЕННА»

Діаграма Венна будується на двох або більше великих колах, що частково накладаються одне на одного так, що посередині утворюється спільний простір. Інформацію, що стосується кожної проблеми, фіксують в окремому колі, а в спільну частину записують інформацію, що стосується всіх виділених складових. Цю стратегію можна використовувати на етапі перевірки домашнього завдання, усвідомлення змісту та закріплення. Варто пам'ятати, що важливим етапом роботи є синтез: пошук спільної площини для всіх виділених учителем кіл.

Після двохвилинної самостійної роботи груп учителю слід надати кожній групі слово для коментарів або створити у класній кімнаті

«галерею», прикріпивши створені групові діаграми на стінах із їх подальшим оглядом. Застосування цього виду роботи допомагає учням глибше зрозуміти зміст виучуваного матеріалу, суть поняття, знайти першопричини подій, проаналізувавши факти.

«Читання з позначками». Ця стратегія дає змогу учневі відстежувати своє розуміння прочитаного. Учителеві необхідно ознайомити учнів з маркувальними знаками і запропонувати їм під час читання ставити їх олівцем на полях тексту. Головне — позначки не варто змінювати. Якщо «+» означатиме нову для учня інформацію, то завжди під час використання цього методу значення цієї позначки має залишатися незмінним. Цей прийом вимагає від учнів не пасивного читання, а активного й уважного. Він зобов'язує не просто читати, а вчитуватися в текст, відстежувати власне розуміння в процесі читання тексту або сприйняття будь-якої іншої інформації. На практиці учні пропускають те, що не зрозуміють, а в цьому разі маркувальний знак «?» зобов'язує їх бути уважними і відзначати незрозуміле. Цей прийом можна використовувати на будь-яких уроках.

Орієнтовні позначки:

- «V» — це я знаю;
- «+» — нова інформація;
- «-» — суперечить тому, що мені відомо;
- «?» — незрозуміла інформація.

Головне — позначки треба обрати один раз і не змінювати їх протягом наступних завдань.

Потім діти заповнюють таблицю, коротко записавши до неї виділені на першому етапі положення. Отже, кожний учень виокремлює інформацію, яку він знав до уроку, отримав на уроці, яка для нього є незрозумілою. Школярі вчать читати вдумливо, виділяти ключові поняття, класифікувати отриману інформацію, формулювати своїми словами думки автора, побачити, що кожний сприймає одну й ту саму інформацію по-різному.

Щоб організувати діяльність, потрібно написати позначки на дошці, пояснити, що вони означають. Діти мають прочитати текст і поставити подібні позначки на полях. На кожний абзац тексту — 1–2 позначки. Після читання вони заповнюють таблицю в зошиті й обговорюють результати в класі. Під час обговорення учні вчать формулювати свої висновки щодо навчального матеріалу.

Після завершення читання тексту варто запропонувати дітям скласти таблицю позначок для впорядкування інформації.

«V»	«+»	«-»	«?»

Дискусія. Досить актуальними на сьогодні методами формування критичного мислення є різні види дискусій і дебатів. Учень має вміти дискутувати, брати участь у дебатах, щоб уникнути нав'язування чужої думки. Із метою створення сприятливих умов для дискусій, у процесі яких відбувається розвиток критичного мислення, на обговорення слід виносити питання суперечливого характеру.

Вимоги до питання для дискусій:

- інформація, яка стосується диспуту, має відповідати рівню знань, здобутих учнями на уроках;
- мають бути практичними і вимагати продуктивного рівня мислення;
- повинні містити проблемність, тобто не мати задалегідь з'ясованих правил рішення, *наприклад:* «Чому теплий одяг може вберегти від теплового удару в спекотну погоду?».

Для того щоб дискусія була відвертою й демократичною, необхідно створити в класі атмосферу довіри та взаємоповаги.

Правила ведення дискусії:

- висловлюватися слід по чергово;
- не можна перебивати того, хто говорить;
- критикувати слід ідеї, а не осіб, які їх висловлюють;
- необхідно поважати всі висловлені думки (позиції);
- сміятися можна лише над жартами;
- не можна змінювати тему дискусії;
- потрібно заохочувати до участі в дискусії інших.

Для проведення дискусії доречно використати прийом «Сітка Елвермана». Учитель формує проблему, над якою працює клас. Для організації роботи учням доречно користуватися таблицею.

Так	Проблема	Ні

У двох колонках «Так» і «Ні» фіксують аргументи, що схвально або заперечно відповідають на проблему. Кожний учень робить свій висновок щодо поставленої вчителем проблеми.

Прийом має на меті допомогти вчителів організувати у класі дискусію, а учневі — з'ясувати питання, що винесено на розсуд. Застосовують під час аналізу художніх творів, зокрема під час аналізу художнього тексту.

Учні мають аркуші з клейкою основою, на яких записані їхні імена та прізвища. Діти виходять до дошки та наклеюють їх відповідно до власних переконань. Далі вчителів можна об'єднати учнів класу у групи й організувати диспут із цього запитання.

Головним є те, що учні можуть вільно висловити та відстояти свою думку, спираючись на певні факти; можуть під час диспуту змінити думку й перейти в іншу групу, не боячись бути висміяними чи засудженими.

Методика цікава ще й тим, що її можна використати як на початку вивчення теми, так і під час підбиття підсумків, а потім порівняти та проаналізувати, як змінилася загальна думка класу. Цей вид роботи допомагає учням знайти аргументи і «за», і «проти», що сприяє глибшому розумінню питання, вихованню толерантності, терпимості до переконань інших учнів, що не відповідають особистим.

Порушена послідовність. Форма роботи спрямована на перевірку знання учнями художнього твору. Учитель виписує важливі, на його думку, фрагменти тексту на окремих картках. Кількість карток залежить від обсягу тексту, знання якого перевіряє вчитель. Учні пропонують відтворити текст із запропонованих частин якомога ближче до авторського варіанта.

Стратегія є доволі ефективною для перевірки домашнього завдання, її можна застосовувати на уроках перевірки рівня компетентності школярів.

Учням пропонують кілька речень із тексту, записаних у порушеній послідовності. Вони об'єднуються в групи. Кожна група повинна запропонувати свою послідовність поданих речень. Результат фіксують на дошці або окремих аркушах паперу. Учні читають текст і перевіряють, а згодом обговорюють.

Кероване читання або читання з передбаченням. Після ознайомлення з назвою тексту, його автором перед читанням учитель ставить учням запитання, що дають змогу зробити припущення, про що саме буде текст (учні можуть висловлюватися,

працюючи у парах чи групах). Текст розподіляють на частини, надалі учні читатимуть його частинами. Зупинятися бажано на найцікавіших місцях, щоб створити таємничу ситуацію очікування. Після читання це передбачення аналізують.

Можна читати текст і заповнювати таблицю. Учні вчаться розуміти текст, робити припущення, міркувати над змістом, порівнювати та оцінювати. На дошці креслять таблицю і заповнюють її під час читання. Прочитавши заголовок, учні роблять перше припущення, а вчитель записує його в таблицю. Далі читають першу частину тексту, відповідають на запитання: «Що відбулося?». Згодом обговорюють, які саме припущення були правильними (за потреби зачитують докази з тексту).

Дуже цікаво працювати за методом «читання з передбаченням». Свої передбачення учні можуть фіксувати у спеціальній таблиці. Після цього читають наступну частину тексту та перевіряють передбачення (справдилися чи не справдилися очікування). Цей вид роботи подобається учням, адже читати текст із передбаченням значно цікавіше. Діти почуваються співавторами, творцями, адже беруть активну участь у процесі навчання. Зміст прочитаного тексту глибше сприймається й довше зберігається в пам'яті.

■ ■ ДЖИГСОУ

- 1) Стратегія спрямована на формування вмінь спільно досягати результату, якщо окремо успіху досягти складно.
- 2) Учитель добирає матеріал, з яким працюватимуть учні, ділить його на частини.
- 3) На початку уроку учні об'єднуються в групи. Кількість учнів у групі відповідає кількості частин, на які поділено фактичний матеріал. Ці групи називають домашніми.
- 4) Члени домашніх груп перерозподіляються (принцип довільний), об'єднуються в нові експертні групи.
- 5) Кожна експертна група отримує для опрацювання одну частину підготовленого вчителем тексту.
- 6) За відведений час учні експертної групи ознайомлюються з текстом, опрацьовують його, готують по три контрольних запитання щодо його засвоєння.
- 7) Учні експертних груп повертаються у свої первинні групи з підготовленим матеріалом.
- 8) По черзі кожний член експертної групи навчає інших інформації, якої навчився у вторинній групі, перевіряючи рівень її засвоєння контрольними запитаннями.

Після завершення роботи вчитель підбиває підсумок, надаючи можливість кожній групі презентувати здобуті знання.

Учителеві необхідно підготувати навчальний матеріал, розподіливши його на частини. Він об'єднує учнів у кілька «домашніх» груп (стільки, скільки частин треба опрацювати), які вивчать цей матеріал на рівні, достатньому для обміну цією інформацією з іншими. Потім створює експертні групи. Кожен у цій групі буде «вчителем» і «учнем». Члени групи мають вислухати всіх представників «домашніх груп» і проаналізувати вивчений матеріал.

Коли підбито підсумок, учитель повертає дітей у свої домашні групи для того, щоб вони поділилися новою інформацією, яку їм надали учасники інших груп [3].

Занурення в картину.

Робота будується на базі трьох груп запитань:

1. Запитання, які розкривають зміст картини (хто зображений? що можете розповісти про нього? що дало вам підстави так стверджувати?).
2. Запитання, які допомагають виділити засоби виразності, використані художником, обов'язково, підкріплені запитанням «що дало вам підстави так вважати?».
3. Запитання, які дозволяють зрозуміти настрій, емоції, висловлені в картині.

Далі — творчі запитання: «який настрій у вас викликає ця картина?», «що спільного було у вашому житті?», «дофантазуйте, що можна побачити....» тощо.

Адвент календар. Спеціальний календар, що відраховує дні до свят або канікул. Діти щодня відкривають пакунки з адвент календаря. У них, окрім невеликих завдань, можуть бути

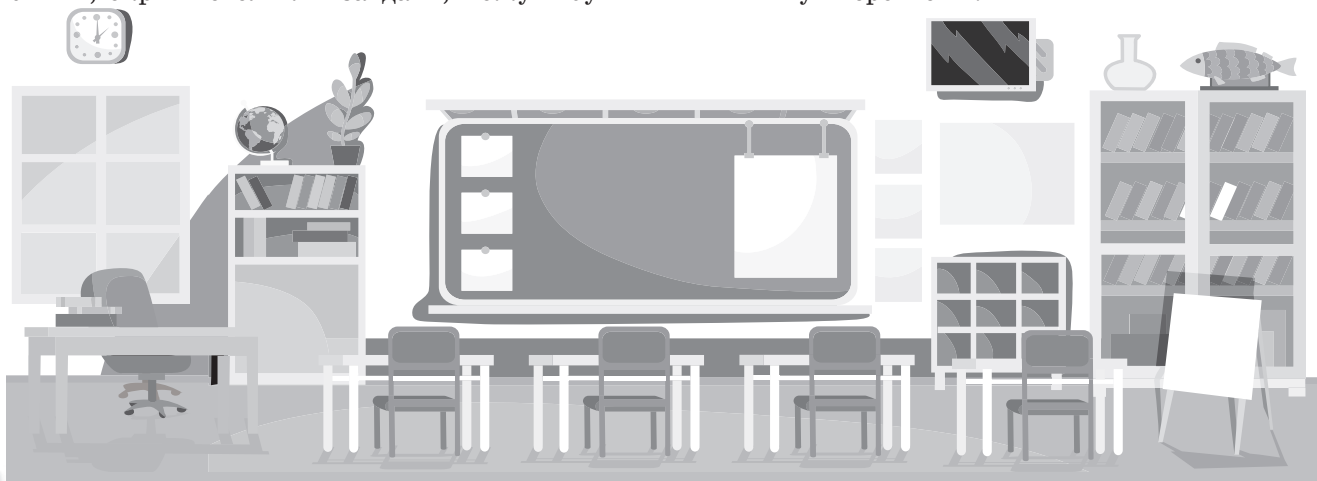
солодощі — яблука, цукерки та інші невеликі подарунки (залежно від того, з якою метою створюється календар). Можна адвент календар купити, але виготовити його своїми руками набагато цікавіше.

«Сторітелінг» (із англійської «розповідання історій»). Передбачає вкраплення власного або чужого досвіду, комунікацію та емоційне співпереживання. Донесення ідеї, а не лише інформації.

«Галерея» — вправа, що буде доречною для перевірки правил, сприймання тексту, творчих завдань. Діти об'єднуються в групи і виконують завдання. Далі — група обирає «екскурсовода», який має презентувати продукт діяльності. «Екскурсоводи» від кожної групи залишаються біля своїх розробок, а усі інші учні мають побувати біля робочого місця кожної сусідньої групи і послухати всі розповіді. Кожна група, яка «слухає екскурсовода», може, якщо вважає за потрібне, на стікерах залишати коментар або свої доповнення. Коли групи повертаються на свої робочі місця, вони мають обговорити коментарі й доповнення і прийняти їх або аргументувати свою незгоду з ними.

Крім розробок уроків із використанням зазначених методик, посібник містить два диски з додатками. На першому диску — паперові додатки, що стануть у пригоді вчителям для роздрукування. Другий диск містить аудіо-, відеофайли, музичні додатки тощо.

Таким чином, поєднавши зазначені методики і те, що ви створили протягом вашої педагогічної діяльності, Ви зробите уроки в Новій українській школі цікавими і змістовними. Наш посібник буде корисним для вчителів початкової школи, методистів, студентів педагогічних університетів.

Розділ II

ТЕМАТИЧНІ ТИЖНІ. РОЗРОБКИ УРОКІВ

2

Олена Анатоліївна Куртова*

Передаючи м'яку іграшку Лунтика по колу, учні вітаються з ним та одне з одним, висловлюють побажання на тиждень.

Тема тижня.

ЯКІ ТАЄМНИЦІ ВІДКРИЄ КОСМОС?

Велика ідея: космос не можна підкорити, його можна тільки намагатися якомога глибше пізнавати, досліджувати, розгадувати, відкривати, спостерігати та використовувати ці знання на благо всім людям Землі.

Тема дня.

ЩО ХОВАЄТЬСЯ ЗА ХМАРАМИ?

Цілі та завдання:

- поширять знання про космос як простір, що існує за межами планети Земля;
- дізнаються про першу людину, яка побувала в космосі, про внесок українських учених в освоєння й дослідження космічного простору;
- навчатимуться знаходити, використовувати, фіксувати інформацію з відомих та запропонованих джерел про таємниці космосу;
- учитимуться працювати в команді для досягнення спільної мети;
- повторять правила спілкування, товарищескості, поведінки в суспільстві.

Хід заняття

I. РАНКОВА ЗУСТРІЧ

1 Привітання

Познайомте дітей із казковим героєм Лунтиком. (Додаток 1.1)

* Олена Анатоліївна Куртова, учитель початкових класів, перша кваліфікаційна категорія, Конотопська спеціалізована школа I–III ступенів № 3.

2 Екран вражень та емоцій

Запитайте в учнів про їхні враження від вихідних, з яким настроєм прийшли до школи, які почуття переповнюють, з чим це пов'язано, які емоції виникають. Запропонуйте учням наліпками смайликів (Додаток 1.2) позначити свій емоційний стан на Екрані вражень та емоцій.

3 Виконання пісні-руханки

ПІСНЯ ПРО ДРУЗЬБУ

Слова і музика О. Янушкевич, М. Ясокової

Знають всі: коли є друг,
Все світлішає навкруг,
Якщо сам не підведеш,
Друзів більше ти знайдеш.

Приспів:

Дружать сонце і земля, ля-ля-ля-ля,
Дружать луки і поля, ля-ля-ля-ля,
Дружать діти на землі
І великі, і малі.

Разом ходим на гурток,
Поспішаєм на каток,
Нам незгоди не страшні,
З другом весело мені.

Приспів.

Де єднає дружба всіх,
Там лунає пісня й сміх,
Свято нам несуть у дім,
Буде весело усім.

Приспів 2 рази.

(Додаток 1.3.)

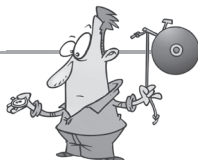
II. ВИЗНАЧЕННЯ ТЕМИ ТИЖНЯ

1 Мозковий штурм

- Хто сьогодні в нас у гостях?
- Хто дивився мультфільм про Лунтика?
- Де народився Лунтик?
- Що таке Місяць?
- Де він знаходиться?
- Що таке Земля?
- Де вона знаходиться?
- Який вона має вигляд?
- Чи існують інші планети окрім Землі?
- Де вони знаходяться?
- Хто може визначити тему тижня?

2 Хвилинка релаксації

Запропонуйте учням хвилинку релаксації (віртуальна подорож у космосі під звуки мелодії). (Додаток 1.4)

III. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1 Шкала знань

Запитайте в дітей про почуття, які в них виникли, що вони знають про таємниці космосу, що хотіли б дізнатися. Використайте шкалу знань, на якій учні різнокольоровими стікерами позначають, наскільки обізнані з теми «КОСМОС», чи хотіли б поповнити свої знання.

2 Робота в групах

Рекомендуємо об'єднати учнів у групи за наліпками на парті, які слід наклеїти заздалегідь. (Додаток 1.5)

- Учні за допомогою букв викладають слово «КОСМОС» (можна використати магнітну касу букв, кубики, наліпки, пазли тощо);
- ділять слово на склади;
- визначають наголошений склад;
- визначають кількість голосних та приголосних звуків;
- визначають кількість відкритих та закритих складів;
- добирають слова ознаки (прикметники) до слова «КОСМОС». Запропонуйте стіну слів: таємничий, незвіданий, безмежний, неосвяжний, чарівний тощо.

Для роботи можна використати перфокarti, таблиці, схеми тощо.

Після виконання завдання один учень з групи звітує про виконану роботу.

3 Гра «Так чи ні?»

Пограйте з учнями в гру «Так чи ні?». Учтель проговорює твердження, учні сидять на місцях, коли погоджуються, а встають з місця, коли вважають твердження хибним, виправляють помилку.

— Прилад для вивчення Всесвіту називають телескоп.

— Сонце — це холодна велика зірка.

— Планета Земля знаходиться у Сонячній системі.

— Навколо Сонця обертаються 7 планет.

— Зірки — це газові кулі, що світяться.

— Місяць — супутник Землі.

— Перша людина, яка полетіла в космос, — Тарас Григорович Шевченко.

4 Дослідження «Хто перший полетів у космос». Робота в групах

- 1-ша група — працюють із літературними джерелами (довідниками, енциклопедіями);
- 2-га група — знаходять інформацію з інтернету; (Додаток 1.6)
- 3-тя група — слухають повідомлення через навушники, яке вчитель готує заздалегідь;
- 4-та група — переглядає відеопрезентацію «Перший політ людини в космос». (Додаток 1.7)

Після виконаної роботи один учень-доповідач, якого обирають діти, повідомляє інформацію про перших космонавтів.

5 Рухлива гра «Космонавти» (Додаток 1.8)

У класі визначають 4–6 зон — «ракетодроми». Усередині них розміщують пуфи — «ракети», їх має бути на кілька менше ніж гравців. Усі учасники гри утворюють коло, узявшись за руки. За сигналом усі йдуть по колу, промовляючи:

Нас чекають швидкі ракети
Для прогулянок на планети.
Всі скафандри одягаємо,
Місця свої займаємо!
Хто спізнився —
Той без ракети залишився!

Після цих слів усі діти біжать до «ракетодромів», займають місця в «ракетах». Хто не встиг, стає в центр класу. Гра триває. У «ракеті» не може бути двох «космонавтів».

6 Письмові завдання

Запропонуйте учням заштрихувати похилими лініями ракету, небесні тіла — розфарбувати, прописати за зразком. (Додаток 1.9)